

Okoliš vrtića i poučavanje o drveću i grmlju

Horvat, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:132620>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-06**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MARTINA HORVAT

ZAVRŠNI RAD

**OKOLIŠ VRTIĆA I POUČAVANJE O
DRVEĆU I GRMLJU**

Čakovec, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Čakovec

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Martina Horvat

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Okoliš vrtića i poučavanje o drveću i grmlju

Mentorica: dr. sc. Darinka Kiš - Novak, dipl. ing. biologije s ekol., prof. biol., v. pred.

Čakovec, rujan 2020.

SAŽETAK

Ekološke teme danas sve su više aktualne. To se odnosi i na uključivanje ekoloških tema i materijala u dječje vrtiće. Na taj način kod djece nastoji se već u najranijoj dobi razviti svijest o potrebi za održivim odnosom prema prirodi i okolišu. Djeca u najranijoj dobi, po uzoru na roditelje, odgojitelje i druge odrasle u svom okruženju usvajaju model ekološkog ponašanja koji se kasnije odražava na njihov odnos prema prirodi i očuvanju iste. Najčešće su spremna naučiti nešto novo te stječu znanja koja im ostaju za cijeli život. Tako već od malenih nogu mogu učiti o drveću i grmlju kroz igru. To navedeno znanje u njima može pobuditi interes za prirodu i odgovorno ponašanje prema njoj samoj. Ovim radom htjela sam dodatno potaknuti odgojitelje i roditelje na igru i učenje o ekologiji te procesima koji se zbivaju u prirodi. Za to sam uzela primjer vrtića Dobro Drvo, njihovo stajalište prema ekologiji, ekološkoj održivosti i načinu življenja. Rad je podijeljen na 3 cjeline pod koje spadaju važnost učenja kroz igru u vrtićkoj dobi, općenito o ekologiji i njezinoj važnosti te učenju djeteta o njegovoj okolini i svega što ga okružuje. Na kraju rada provedena je anketa o svjesnosti i postupcima samih odgojitelja na učenje i osvještavanje djece o prirodi u samom odgojno – obrazovnom procesu.

Iako je istraživanje o ekološkoj osviještenosti odgojitelja pokazala relativno dobre rezultate, potrebno je kontinuirano obrazovati odgojitelje kako bi i oni sami bili primjer djeci za odgovorno ponašanje prema prirodi.

Ključne riječi: ekološka osviještenost, drveće, odgojitelj, STEM

SUMMARY

Environmental topics are increasingly relevant today. That also applies to the inclusion of environmental topics and materials in kindergartens. In this way, an effort is made to develop an awareness of the need for a sustainable relationship with nature and the environment at an early age. Preschoolers look up at their parents, teachers and other adults in their life and develop an ecological sense which reflects their relationship with nature and the will to protect it later in life. Preschoolers are ready to learn something new and have been learning most of their lives for the rest of their lives. So as early as preschoolers, children can learn about trees and shrubs through playing. This knowledge can arouse interest in nature and responsible behaviour towards nature. The purpose of this paper is to additionally encourage caretakers and parents to teach, through playing, about ecology and ecological processes that happen in nature. For that purpose I choose kindergarten "Dobro Drvo", their stance on ecology and their way of life. This paper is cut into 3 parts, learning through play at an early age, in general about ecology and its importance and teaching preschoolers about their environment and everything that surrounds them.

At the end of the paper, a survey has been filled about awareness and actions of caretakers to teach children about nature in the educational process.

Even though the survey showed relatively good results, it's still necessary to continuously teach caretakers so they themselves could be rolemodels to children about responsible treatment towards nature.

Keywords: environmental awareness, trees, caretaker, STEM

ZAHVALA

Prvenstveno zahvaljujem svojoj mentorici dr. sc. Darinki Kiš – Novak na strpljenju, pomoći i savjetima pri izradi ovog rada.

Zahvaljujem se svojim roditeljima, dečku, sestri, kolegicama, te svim prijateljima na podršci i motivaciji tijekom svog trogodišnjeg fakultetskog obrazovanja.

Hvala i svim profesorima Učiteljskog fakulteta Čakovec na uloženom vremenu i trudu koji su na mene prenijeli svoja znanja i iskustva.

Također zahvaljujem svim odgojiteljima koji su pristali sudjelovati u istraživanju te mi tako pomogli pri izradi završnog rada.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1 Cilj i metode rada	2
2. INTERAKTIVNO UČENJE O BILJKAMA I POSTIGNUĆA U UČENJU PRIRODNIH ZNANOSTI	2
3. POUČAVANJE DJECE U VRTIĆIMA.....	4
3.1 „Učenje“ djece predškolske dobi u obitelji	5
3.2 Poučavanje i igra u odgojno-obrazovnoj ustanovi	6
3.3 Poticanje djece na „učenje“ u vrtiću	8
4. EKOLOŠKE TEME U DJEČJEM VRTIĆU	12
5. POUČAVANJE O DRVEĆU I GRMLJU U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI .14	
5.1 Važnost drveća	16
5.2 Okoliš vrtića i „učenje“ o prirodi	17
5.3 Okoliš vrtića i poučavanje o drveću i grmlju	19
6. PRIMARNO ISTRAŽIVANJE	29
6.1 Cilj istraživanja.....	29
6.2 Rezultati istraživanja.....	29
7. ZAKLJUČAK.....	38
LITERATURA	39
POPIS SLIKA	42
PRILOZI	43
IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA	47

1. UVOD

Ekološke teme u dječjim vrtićima iznimno su važne jer one mogu potaknuti djecu, ali i njihove roditelje na odgovorno ponašanje prema prirodi i okolišu. Na taj način može se širiti ekološka svijest i briga za čovjekov prostor. Iz navedenog razloga takve teme sve su više prisutne u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi.

U teorijskom dijelu ovog rada prikazana je relevantna literatura koja se bavi područjem poučavanja u vrtiću, ekološkim temama, kao i „učenjem“ o drveću i grmlju u dječjim vrtićima. Empirijski dio rada prikazuje rezultate istraživanja koje se provelo pomoću anketnog upitnika na uzorku od 60 odgojitelja u gradu Zagrebu.

Kao primjer uzet je vrtić Dobro Drvo koji je nastao kombiniranjem elemenata različitih odgojno - obrazovnih pristupa i pedagoških koncepcija sjedinjenih u smislenu programsku cjelinu. Njihov pristup učenju usmjeren je na odgoj slobodnog, kreativnog, tolerantnog i odgovornog djeteta koje istražuje i kritički promišlja svoje i tuđe potrebe. U planiranju programa rada dječjeg vrtića Dobro Drvo, glavno polazište je dijete, zadovoljavanje svih aspekata dječjeg razvoja, individualnih potreba i interesa svakog djeteta. Ideja je da se dijete promatra kao cjelovito biće (njegove socijalne, emocionalne, intelektualne i fizičke osobine), odnosno da se na dijete od rođenja gleda kao snažno, kompetentno i puno potencijala, kojemu je cilj dostići svoj maksimum. Također je bitno da dijete ima primjereno i poticajno okruženje za „učenje“ (socijalno, vremensko i prostorno - materijalno). To jest da se svako dijete jednakopravno i aktivno uvažava te da se dnevne rutine i vrijeme za ponuđenu aktivnost prilagode individualnim potrebama.

Pristup je usmjeren na proces učenja i stjecanja znanja, vještina i iskustva a ne na sadržaj ili produkt učenja. Vodi se 10-satni program u kojem se tijekom cijelog dana spontano koristi i prirodno usvaja strani jezik, te se rad odvija ovisno o dječjim sposobnostima, individualno, u manjim ili većim skupinama. Sportski program izvodi se dva puta tjedno, dok se šetnje kroz park provode svakodnevno. Kroz šetnice, djeca se direktno susreću sa biljnim vrstama poput hrasta, lipe, kestena, grma divlje ruže i slično, te se tako edukacija odvija na zabavan i interaktivan način.

1.1 Cilj i metode rada

Cilj ovog rada jest ukazati na važnost uključivanja ekoloških tema i aktivnosti, te kod djece rano otkriti zanimanje za prirodne znanosti, odnosno, prirodoslovlje koje spada u STEM područje. Pretraživanjem literature, dokumentiranjem, radionicama, proučavanjem okoliša te istraživanjem putem igara postići ćemo navedeni cilj.

2. INTERAKTIVNO UČENJE O BILJKAMA I POSTIGNUĆA U UČENJU PRIRODNIH ZNANOSTI

2.1 Herbarij

Od malena, najpoznatije učenje o bilju provodi se kroz herbarij, odnosno zbirke prešanog sušenog bilja. Osim što je jako poučan, cijeli proces jako je zabavan, kako za djecu, tako i za odgojitelja. Proces se sastoji od traženja bilja po šumi i parkovima, prešanja te lijepljenja. Najuzbudljiviji dio su dobiveni rezultati herbarija kojima su svi oduševljeni. Bilje se lijepi na listove papira i razvrstavaju se po vrsti, rodu i porodici. Uz svaku biljku nalazi se naziv herbarijske zbirke, latinsko ime, nalazište, stanište, datum sakupljanja te ime sakupljača. Nakon lijepljenja biljaka, djeca najčešće crtaju bilje na papir te rade laboratorijski dnevnik. Smisao crtanja prilikom istraživanja je da se uvježbava zapažanje objekta te da se na crtežu ističe samo ono najbitnije. Pri označavanju crteža razmišlja se o naučenom i na taj način se još jednom utvrđuje znanje (Kiš-Novak, Legac, Novak, 2018).

2.2 Interaktivno učenje o biljkama

Obrazovna istraživanja u prirodnim znanostima navode kako interaktivno učenje znatno poboljšava učinak nastave u usporedbi s tradicionalnim učenjem. (Kiš-Novak i Novak, 2019)

Interaktivno učenje započinje praktičnim pristupom kojemu je cilj da djeca postaju aktivnija i kreativnija. Za razliku od tradicionalnih metoda u kojima je učitelj

pružatelj znanja, a učenik pasivan slušatelj i primatelj tog znanja, moderne metode poučavanja omogućuju aktivno uključivanje učenika.

Učitelj interaktivnim poučavanjem bolje može procijeniti koliko dobro učenik svlada zadanu temu. Jedna od prednosti aktivnog učenja je fleksibilnost u poučavanju, odnosno dvosmjerna komunikacija kroz koju se učenici motiviraju.

Prema Interactive Learning About Plants And Achievement in Learning Natural Science of The Students of Faculty of Teacher Education of The University of Zagreb (Kiš – Novak, Novak, 2019) provedeno je anonimno istraživanje na uzorku od 125 studenata Učiteljskog fakulteta u Zagrebu. Cilj istraživanja bio je usporediti postignuća u poznavanju biljaka između studenata. Istraživanje je započeto uvodnim predavanjima koja su se kasnije produljila dodatnim poučavanjem (tradicionalno i interaktivno). Tradicionalnu skupinu činilo je 69 učenika a eksperimentalnu 56 od kojih su većina bile žene između 19 i 22 godine. Prva grupa bili su studenti s 1. godine koji su o biljkama učili digitalno, odnosno putem predavanja i seminara te druga grupa, studenti 2. godine koji su koristili interaktivne materijale za učenje.

Interaktivno učenje provodilo se tako što su studenti trebali izraditi prešane biljne kartice nakon nastave. Kartice su se izrađivale prema zadanim uputama (pisano i usmeno), te prema različitim tehnikama (crteži, prešane biljke, tekstualne naljepnice). Pretpostavljalo se da će studenti šireći svoje osnovno poznavanje biljaka interaktivnim učenjem postići bolje rezultate od kolega koji su se koristili tradicionalnim metodama učenja.

Test postignuća rješavao se preko interneta koji se sastajao od 24 slike. Na nekima su bile samo slike krošnja, lišća ili kore drveta pomoću kojih su studenti morali odabrati jednu od 12 ponuđenih opcija kao imena biljaka (taksonomsko određivanje na hrvatskom i latinskom). Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno 5 – 10 minuta te su učenici za svaki točan odgovor dobili jedan bod. Raspon rezultata bio je od 0 do 24 te su rezultati potvrdili početnu hipotezu. Studenti koji su se koristili interaktivnom metodom za upoznavanje osnovnog bilja postigli su bolje rezultate od učenika koji su koristili tradicionalne metode. Obe skupine imale su isti početni trening no postigle su veoma različite rezultate.

Prema rezultatima zadanog istraživanja, učitelje koji predaju prirodne znanosti treba poticati da koriste moderne interaktivne tehnike u svom podučavanju kada god je to moguće.

3. POUČAVANJE DJECE U VRTIĆIMA

Stara paradigma odgojno-obrazovnog procesa temelji se na poimanju odgojitelja kao osobe koja izlaže određen sadržaj djeci, a djeca su pasivni sudionici navedenog izlaganja. Pritom se od djece očekivalo da apsorbiraju i reproduciraju sadržaj koji im je izložen. U takvim su se okolnostima samoinicirane aktivnosti djece katkad pogrešno tumačile kao nešto što umanjuje važnost odgojitelja (Petrović – Sočo, 2009).

Dobro Drvo vrtić je po mjeri svakog djeteta. Specifičan je po programu mentalnog treninga za djecu poput vježba opuštanja, poboljšanja koncentracije, vizualizacije i održavanja motivacije (vježbe postavljenja ciljeva i otkrivanja vlastitih vrijednosti). 2019. godine vrtić je krenuo s projektom „Dječji vrtić za skladniji obiteljski život i kvalitetniji razvoj djeteta“ koji usklađuje poslovni i obiteljski život roditelja s djecom. Radi se o dramskom, STEM i logopedskom programu pri čemu se djeci razvijaju socio – emocionalne vještine (gradi im se samopouzdanje, uživljavaju se u različite uloge te usvajaju vještine za kreativno izražavanje). Djeci je također omogućeno samostalno scensko izražavanje i osmišljavanje dramskih predstava. Drugi program je STEM sadržaj koji obuhvaća područja iz prirodne znanosti, informatike, inženjerstva i matematike pomoću kojih se usvajaju vještine potrebne za razvoj kritičkog promišljanja i samostalnog donošenja zaključaka. To znači da kada se pred djecu stavi izazovan zadatak, ona ga pokušavaju riješiti korištenjem znanja iz sva 4 područja te time stječu strpljenje, upornost i preciznost. Kroz STEM program dijete usvaja znanje potrebno za samostalno istraživanje i eksperimentiranje te uči na osnovu pokušaja i pogrešaka.

Primjer STEM zadatka: grafitna olovka

„Od kojeg materijala je građena olovka? Gdje taj materijal nalazimo u prirodi? Kolika težina je potrebna da bi ta olovka pukla na dva dijela? Može li olovka upiti vodu? Složi geometrijski lik pomoću olovaka. Na koje sve načine, osim pisanja možemo iskoristiti olovku?“

Vrtić također nudi logopedski program koji pomaže djeci s usporenim ili nedovoljno razvijenim govorom, te uključuju i djecu slabijeg socio – ekonomskog statusa koja ne pohađaju redovni program vrtića.

3.1 „Učenje“ djece predškolske dobi u obitelji

Iskustva u ranoj dječjoj dobi temelj su za razvoj kasnijeg uspješnog učenja i sudjelovanja u društvenom životu. Interes djeteta treba biti u centru kako bi se dijete uspješno razvijalo te kroz kvalitetnu odgojnu praksu dobivalo odgovarajuću podršku.

Nužno je uključiti dijete u vlastiti razvoj poticanjem dječje autonomije, inicijative, osjećaja individualnosti i identiteta. Uloga roditelja je pružiti djetetu podršku kako bi ono razvilo osjećaj empatije i osjetljivost za potrebe drugih te razvilo vještine koje su mu potrebne da izrazi svoje mišljenje i stavove.

Interakcija između odraslih i djece, kao i djece međusobno, od ključnog su značaja za razvoj tjelesnog, socijalnog, emocionalnog i kognitivnog razvoja djece. Interakcija djeci omogućuje kontinuirano učenje kroz razmjenu znanja, iskustava i mišljenja te iskazivanje emocija. Pomoću interakcije djeca razvijaju pojam o sebi, osjećaj pripadnosti zajednici i svijetu u kojem žive. Uloga roditelja je omogućiti djeci sudjelovanje u različitim interakcijama i procesima konstrukcije novih znanja, vještina, navika i značenja (Association for Childhood Education International. 2006).

Pod učenjem se podrazumijeva proces kojim se stječu iskustva i usvajaju znanja, koji je usmjeren obrazovanjem, ali ovisi i od napora koji u njega ulaže ljudska jedinka. Učenje obuhvaća psihičku i tjelesnu stranu čovjekovog života. Počinje u prenatalnom periodu i vrlo je značajno za život svakog pojedinca. Rezultat učenja su promjene u ponašanju pojedinca. Mala djeca prvo uče o osjetilnom, motoričkom, emocionalnom, govornom, a tek nakon toga o spoznajnom području.

Dijete stalno muče brojna pitanja na koje traži odgovore. Stoga, ono stalno postavlja pitanja. Veliki značaj učenja kojim se usvajaju znanja, navike i sposobnosti za razvoj psihičkih funkcija čovjeka naglašavao je Pijaget. On učenje smatra razvojem. Po njegovom mišljenju razvoj doprinosi učenju. Cilj učenja u predškolskoj dobi je zadovoljiti osnovne djetetove potrebe (Association for Childhood Education International. 2006).

Pomoću učenja čovjek otkriva i potvrđuje osobnu ljudsku bit koja mu je zadana. Oslonac za učenje je radoznalost, želja za saznanjem i sl. Na učenje utječe uzrast i karakteristike onoga tko uči.

3.2 Poučavanje i igra u odgojno-obrazovnoj ustanovi

Kultura odgojno-obrazovne ustanove temelji se na specifičnim vrijednostima, uvjerenjima i očekivanjima ljudi u ustanovi. Stoga se može reći da je odgojno-obrazovna ustanova oblikovana kulturom (Maleš, 2011). Vrtić bi trebao svojom lokacijom, vanjskim i unutarnjim prostorom zadovoljiti osnovne potrebe djeteta za sigurnošću, druženjem, slobodnim kretanjem, igrom i „učenjem“.

Razvoj kvalitete odgojno-obrazovne prakse vrtića dugotrajan je i zahtjevan proces. Vrtić je kompleksan sustav u kojem se nijedan dio ne može opisati, tumačiti ili razumjeti bez povezanosti sa svim dijelovima koji čine cjelinu. U vrtiću bi se trebala razvijati svijest o interaktivnoj povezanosti svih dijelova konteksta vrtića, ali i povezanosti vrtića sa širom društvenom zajednicom (Slunjski, 2008).

Važno je napomenuti da je organizacija predškolske ustanove dugo bila zanemarena. Odgojno-obrazovne ustanove tradicijski su bile usmjerene samo na ostvarenje kurikuluma. Današnje ustanove za rani odgoj i obrazovanje djece uključuju organizaciju na razini prostora, provođenja vremena, aktivnosti, odnosa između odraslih i djece te među djecom, ali i svladavanje odgojnih i obrazovnih zadataka prilagođenih potrebama i dobi djeteta.

Osim u organizacijskom smislu i ulozi ustanova za rani odgoj djece, došlo je i do promjene uloge odgojitelja. Suvremeni odgojitelj istražuje vlastiti rad, promatra i sluša djecu, koristi audio i video dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa te na taj način dobiva osjećaj za stvarne potrebe djece, ali i uvid u vlastiti angažman u ostvarivanju dječjih potreba. Na taj način odgojitelj „napušta ulogu tradicionalnog poučavanja djece zamjenjujući ga s proučavanjem djece, a koje vodi prema učenju s djecom“ (Slunjski, 2001, 17).

Odgojitelji moraju bit educirani i imati stručno znanje te raditi na usavršavanju i proširivanju svojeg znanja. Također, moraju biti motivirani za rad s djecom, a to od

njih iziskuje cjeloživotno učenje i istraživanje. Odgojni proces nije prenošenje stečenog znanja na djecu. Riječ je o procesu koji se temelji na interakciji, suradnji i uključivanju novih znanja.

U tradicionalnim predškolskim ustanovama glavnu ulogu u procesu odgoja i obrazovanja imao je odgojitelj. U navedenim okolnostima odgojitelj je sam odlučivao što, kada i kako će dijete usvojiti. Tematika rada bila je često nepovezana, odnosno uzimala se iz konteksta svakodnevnog života. Ovakav je pristup djecu pretvarao u pasivne sudionike čiji su interesi, talenti i uvjerenja bili ignorirani. Prezentirano znanje korištenjem ovakvog pristupa, zapravo, je fragmentirano, tj. utječe isključivo samo na jedno razvojno područje (Slunjski, 2001).

Prema istoj autorici, kvalitetno oblikovani prostor vrtića ima mnoštvo razvojnog i poticajnog materijala. Navedeni materijal omogućuje i poziva na istraživanje i učenje korištenjem različitih osjetila. U takvom prostoru dijete preuzima odgovornost za vlastito stjecanje znanja.

Suvremeni dječji vrtić mjesto je stvaranja kvalitetnih odnosa između odgojitelja i roditelja. Taj se odnos temelji na povjerenju. Cilj takvog odnosa je uspostavljanje partnerskog odnosa od kojeg višestruku korist imaju roditelji, odgojitelji i djeca. Stoga bi suvremeni dječji vrtić trebao roditeljima osigurati uvjete za stjecanje specifičnih znanja o roditeljstvu.

Stoga se može zaključiti da suvremeni odgojno-obrazovni proces stavlja naglasak na komunikaciju i suradnju između svih sudionika, uključujući i dijete. Dijete je u središtu pažnje i njegova dobrobit je prioritet interaktivnog odnosa između vrtića i roditelja, ali i vrtića i šire društvene zajednice. U navedenim okolnostima djetetu se pristupa kvalitetnije, u odnosu na tradicionalne metode u radu vrtića.

Djeca predškolske dobi uče s lakoćom, no o odraslima ovisi kako će koristiti navedenu dispoziciju. Poradi navedenog, okruženje u kojem dijete boravi trebalo bi biti tako pedagoški pripremljeno da nudi djetetu bogatstvo različitih poticaja koji će zadovoljiti njegovu prirodnu potrebu za učenjem (Miljak, 2009). U ovakvoj paradigmi, kurikulum i cjelokupno vrtićko okruženje usmjereno je na dijete. Odgojitelj istražuje zajedno s djetetom načine kojima ono uči i stvara prilike za učenje.

Suvremeno vrtićko okruženje nastoji se sve više humanizirati. Preobražaj vrtića prema humanističkoj paradigmi podrazumijeva cjelovite promjene u ulogama svih sudionika u odgojnom procesu. Pritom odgojitelj postaje djetetov pomagač u njegovom razvoju. Ovakav pristup odgojno-obrazovnom procesu u vrtićkom okruženju omogućuje profesionalni razvoj odgojitelja, njihovo napredovanje i orijentiranje na specifične odgojne metode i odgojna područja. Suvremeno vrtićko okruženje ne podržava odgojitelje koji nisu spremni ulagati u vlastito znanje, napredak i usavršavanje. Od odgojitelja se očekuje da bude spreman prihvatiti promjene te da sukladno djetetovim potrebama zauzima svoje mjesto u vrtićkom okruženju.

3.3 Poticanje djece na „učenje“ u vrtiću

Poticanje samostalnih aktivnosti djece samo je jedna od uloga odgojitelja u novim shvaćanjima odgojno-obrazovnog procesa. Suvremeni pristup usmjeren je na razvoj samostalnosti i organizacijskih kompetencija djece. Kvalitetno osposobljen odgojitelj može prepoznati kada bi trebao sudjelovati u dječjim aktivnostima a kada ne.

Kada dijete ima osjećaj svrhovitosti u aktivnostima kojima se bavi i kada su mu te aktivnosti zanimljive, perspektiva procesa odgoja i obrazovanja znatno je veća. Dijete svoje aktivnosti podređuje postavljenim zadacima.

Nova paradigma predškolskog odgoja potiče razvoj dječje samostalnosti, kritičkog mišljenja i donošenja sudova kako bi djeca mogla sama odlučiti što trebaju činiti u različitim životnim okolnostima. Proces odgoja i učenja u vrtiću čiji se kurikulum temelji na humanističkim znanostima omogućuje čuđenje i fasciniranje djece svijetom, zadovoljstvo i radost zbog mogućnosti sudjelovanja u tom otkrivanju (Slunjski i sur., 2014).

U humanističkom pristupu djeci se daje do znanja da ih odgojitelji razumiju i poštuju te da je vrtić mjesto ugone, zadovoljstva i kvalitetnih odnosa. U ostvarivanju humanistički orijentiranog vrtića djeca nisu obespravljeni objekti, nego jednakovrijedni, ravnopravni sudionici u procesu zajedničkog učenja s drugom djecom i odgojiteljima.

Kvalitetno življenje djece i odraslih u vrtiću u velikoj mjeri ovisi o strukturi prostorno-materijalnog konteksta, raznolikoj ponudi materijala, odgojiteljima, stručnim suradnicima i njihovim kompetencijama. Naime, dijete se ponaša u skladu s ozračjem u kojem živi i izvrsno razumije neverbalne poruke kojih odrasli često nisu ni svjesni. Osjećaje uvažavanja kroz svakodnevne odnose doprinose razvoju tolerancije i drugih humanih vrijednosti koje su važne za kvalitetan djetetov razvoj. „U predškolskoj ustanovi nije potrebno, ali nije ni moguće planiranje učenja, nego se više radi o dizajniranju okruženja koje pogoduje učenju i projekciji mogućih smjerova učenja.“ (Slunjski, 2008).

Odgojitelju slijedeće aktivnosti omogućuju realan uvid u njegov rad: kontinuirano istraživanje vlastitog rada, promatranje i slušanje djece, dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa pomoću foto i audio zapisa. Na taj način odgojitelj dobiva uvid u stvarne dječje interese, načine na koje djeca uče te svoje intervencije, postupke i reakcije.

Zajedničko reflektivno istraživanje s drugim odgojiteljima i stručnim djelatnicima osposobljava odgojitelje za bolje razumijevanje i potpuno mijenjanje i usavršavanje vlastite prakse. Na taj se način odgojitelji pretvaraju u reflektivne praktičare. Akcijsko istraživanje omogućuje reflektivnim praktičarima da što bolje istražuju, razumiju i mijenjaju vlastitu praksu.

Odgojitelji moraju biti educirani, imati stručna znanja, kontinuirano se usavršavati, ali imati i snažnu želju za obavljanje ovog posla. Osim navedenog, moraju razumjeti djetetove raznovrsne potrebe, pratiti suvremenu literaturu i imati znanja o mogućnostima učenja i razvoja djeteta sukladno s vremenom u kojem žive.

Djeca predškolske dobi uče s lakoćom, no o odraslima ovisi kako će koristiti navedenu dispoziciju. Okruženje u kojem dijete boravi trebalo bi biti tako pedagoški pripremljeno da nudi djetetu bogatstvo različitih poticaja koji će zadovoljiti njegovu prirodnu potrebu za učenjem. U ovakvoj paradigmi, kurikulum i cjelokupno vrtićko okruženje usmjereno je na dijete.

Odgoj djeteta, bilo da je riječ o odgoju unutar obitelji ili u vrtiću, svakako bi trebao uključiti aktivno sudjelovanje djeteta i uvažavanje njegove osobnosti, potreba, stavova i želja. Suvremeni odgoj dijete uvrštava u odgojni proces kao subjekt koji

svojim ponašanjem i sklonostima utječe na realiziranje samog odgoja i odgojnih mogućnosti. Stoga se može zaključiti da je dijete u suvremenim odgojnim metodama u središtu vlastitog odgoja te da odgoj više nije sveden na prenošenje znanja i vještina odraslih. Djetetu se pristupa kao individualnom biću koje treba razvijati svoje potencijale, talente i ostvarivati se sukladno svojim potrebama. Pritom, odrasli nisu više u funkciji vođe, već u suradnji s djetetom utječu na njegovo ostvarenje u individualnom i socijalnom kontekstu.

U predškolskoj dobi dominira učenje potpomognuto osjetilnim i motoričkim iskustvom koje prethodi simboličkom učenju na višim razinama te mu služi kao polazna osnova. Praktična i misaona aktivnost djeteta nužne su za njegovo učenje. To je i osnovni uvjet u formiranju početnih stručnih pojmova. Osnovna karakteristika učenja predškolskog djeteta je interiorizacija praktičnih radnji u unutarnji, misaoni plan. Marjanović smatra da obrazovanje u predškolskoj dobi „...mora osigurati da se motorna i funkcionalna aktivnost postupno transformiraju u simboličku, da se igra djeteta prenese na intelektualni plan, formalizira i kultivira“ (Omerović, 2009, 145).

Učenje predškolskog djeteta je konstruktivističko. Temelj konstruktivističkog pristupa učenju je u interakciji djetetovog iskustva s materijalima, idejama i ljudima. Taj koncept ističe izgradnju razumijevanja svijeta na temelju vlastitog iskustva i prethodnog znanja, a time nastaje jedinstven proces učenja za svakog pojedinca. Svako novo iskustvo temelji se na prethodnom znanju što čini konstruktivni element novih spoznajnih struktura. Pritom je naglasak na stjecanju znanja iz prve ruke, na aktivnoj ulozi subjekta u građenju svoga znanja i razumijevanju stvarnosti.

Primjerena praksa naglašava učenje kao istraživački akt u kojem dijete uči istraživanjem u interakciji s odraslima, drugom djecom i materijalima. U tom su procesu djeca tjelesno i mentalno aktivna u konkretnim aktivnostima. Pritom djeca uče rješavanjem problema i eksperimentiranjem (Seefeldt, Barbour, 1994).

U današnje je vrijeme aktualna ideja o suradničkom učenju. Ona čini nezaobilazan dio rasprava o suvremenom predškolskom odgoju i obrazovanju. Sve je veći značaj suradničkog učenja s aspekta izgrađivanja znanja u socijalnoj interakciji. U njoj se proces učenja događa u međusobnoj aktivnosti vršnjaka pri čemu je aktivnost

zasnovana na diskusijama, raspravama, surdanji i dogovaranju koje je usmjereno zajedničkom cilju.

Suradničko učenje je oblik socijalnog učenja u kojem do izražaja dolazi učenje putem zajedničke rasprave u grupi, diskusije, dogovaranja i pregovaranja, ali i međusobne suradnje. Dijete može vlastite ideje preispitati tako da razmjenjuje ideje s drugom djecom. „Iz tog je razloga konfrontiranje vršnjaka od presudne važnosti za razvoj logičko-matematičke spoznaje“ (Konig, Zedler, 2001, 41).

Učenje u interakciji s vršnjacima i odraslima dominantan je način učenja djece predškolske dobi. U suvremenim metodičkim pristupima takvom se učenju poklanja sve veće značenje. Ovakav način suradnje među djecom posebno dolazi do izražaja u procesu rješavanja problema, mogućnosti sagledavanja problema s različitih aspekata te da se na osnovi toga donesu određeni zaključci.

Suradnja poboljšava odnose među djecom u skupini, potiče samopouzdanje svakog pojedinca u okruženju gdje nema pogrešnih i točnih odgovora i gdje se svačije mišljenje uvažava. Djeca opisuju i objašnjavaju vlastita iskustva, postupke i rezultate u igri i aktivnostima te time dolazi do izražaja iznimna važnost značenja riječi u razvijanju pojmova i mišljenja uopće. Upotrebom govora dječja misao postaje jasnija i operativnija, a praktična radnja se brže prenosi na misaoni plan te se brže zbiva interiorizacija. U prijelazu s praktične na misaonu prezentaciju stvarnosti velika je uloga govora. „Kada se radnja, koju treba misaono usvojiti, može govorom točno izraziti, počinje proces njezinog prenošenja na misaono područje“ (Klemenović, 2009., 110).

Osim navedenog, potrebno je stalno poticati djetetovu govornu aktivnost. Pomoću verbaliziranog djetetovog iskustva odgojitelj dobiva važnu povratnu informaciju o razini razvijenosti pojedinih pojmova i to ga usmjerava u daljnjem procesu planiranja rada.

Dijete je po svojoj prirodi vrlo aktivno biće što je potaknuto njegovom radoznalošću. Uporište razvoja početnih pojmova upravo je u toj djetetovoj osobini učenja i razvoja. Pritom je važan i motiv kompetencije. Naime, dijete želi dostići sposobnost da radi ono što i drugi i to samostalno. To pokreće djetetovu težnju ka postizanju efektivnog i kompetentnog uzajamnog djelovanja na sredinu (Klemenović, 2009).

„Unutarnja motivacija bi se mogla najšire odrediti kao sistem psiholoških regulacija aktivnosti“ (Klemenović, 2009., 117). Djetetova motivacija za učenjem najbolje se potiče pomoću problemskih situacija i učenjem putem rješavanja problema. Taj metodički pristup vrlo je značajan na području razvoja koncepata.

Dijete predškolske dobi u procesu učenja ima i sposobnost metakognicije, odnosno sposobnost osvješćivanja vlastitih kognitivnih procesa, sposobnost samorefleksije i samoevaluacije. U metakogniciju se ubraja svijest o tome da li je nešto shvaćeno ili nije te da li se netko nečega sjeća ili ne u određenom trenutku. Metakognicija podrazumijeva sposobnost upravljanja vlastitim saznanjem.

Odgojitelj je taj koji pametnim pitanjima i indirektnim načinima poučavanja može pomoći djeci da imaju uvid u proces spoznaje kroz koji prolaze u procesu učenja i rješavanja problema. Osim navedenog, odgojitelj im može pomoći u tome da imaju kontrolu nad svojim uspjehom ili neuspjehom, odnosno da preuzmu korake u daljnjem procesu.

4. EKOLOŠKE TEME U DJEČJEM VRTIĆU

U suvremenom društvu ekološki odgoj i obrazovanje imaju ključnu ulogu u razvitku ekološke misli i održivosti ekonomije nekog društva, ali i društva u cijelosti. Ekološki odgoj je stjecanje suvremenih znanja, vještina, navika i stavova o ekološkim osobitostima, procesima i zakonima u životnoj sredini, spoznavanje o djelovanju čovjeka na životnu sredinu u različitim fazama i dimenzijama, razumijevanju suvremenih težnji i mogućnosti znanosti, tehnologije, društvenih znanosti i umjetnosti za cjelovitu zaštitu i unapređenje životne sredine, kao i navikavanje na ispravan odnos prema objektima u prirodi, kulturnim vrijednostima, radom stvorenim vrijednostima, posebno prema sveukupnim međuljudskim odnosima (Jukić, 2011).

Pod „učenjem“ u predškolskoj ustanovi podrazumijeva se proces kojim se stječu iskustva i usvajaju znanja. Taj je proces usmjeravan obrazovanjem, ali ovisi i o naporu koji u njega ulažu odgojitelji. Učenje kao vrlo složen proces obuhvaća psihičku i tjelesnu stranu čovjekovog života. Ono je iznimno značajno za dijete u

predškolskom periodu jer mu ono omogućuje spoznavanje samog sebe i svijeta oko sebe (Selimović, Karić, 2011).

Ekološke aktivnosti i materijali podrazumijevaju sredstva, pomagala i djelovanja u kontekstu održivog razvoja. To su različita pomagala u aktivnostima, igračke, namještaj od ekoloških materijala i sl. Nadalje, radi se o različitim aktivnostima u kojima se djeca uče o energiji i obnovljivim izvorima energije, očuvanju okoliša, postupanju s otpadom, o važnosti razumijevanja i dobrog ponašanja u prirodnom i društvenom okruženju. Djeca već u vrtićkoj dobi sudjeluju u različitim projektima koji su usmjereni prema učenju o svijetu koji ih okružuje te koji su usmjereni prema osvještavanju djece o održivom razvoju.

Danas se sve više promišlja o održivom razvoju te se naglašava da djecu već od najranije dobi treba učiti o održivom promišljanju i pristupu životu. Iako do danas nije do kraja razjašnjeno kako se cijelo društvo pokreće prema održivosti, obrazovanje treba imati ključnu ulogu u razvijanju novih načina življenja i u preoblikovanju postojećih obrazaca (Fien, 2001). To uključuje ekološko obrazovanje u ranom djetinjstvu koje je ključan preduvjet razvoja ekološki osviještene djece i zajednica (Friendly, Browne, 2002). Ključno za pružanje takvog obrazovanja je spoznaja da rana iskustva potiču daljnje djelovanje te da su ključna za formiranje ličnosti djeteta, ali i za budućnost cjelokupnog društva, odnosno svijeta (Cifrić, 2012).

Ekološke teme mogu se u neku ruku smatrati specifičnima. Stoga Klemenović (2009) navodi kako ekološke teme u predškolskoj dobi treba povezati s pozitivnim emocijama koje uključuju humanost, altruizam, solidarnost, empatiju i dr. Kod djece treba razvijati univerzalne vrijednosti koje uključuju ljubav prema životu općenito, ljubav prema društvu, životinjama i prirodi. Na taj se način kod djece mogu razviti pozitivne vrijednosti vezane uz okruženje u kojem žive. Pritom se djeci u predškolskoj dobi ekološke teme moraju postupno predstavljati, odnosno učenje o pojedinom području treba biti usklađeno s dobi djeteta. Hägglund i Pramling Samuelsson (2009) naglašavaju da institucije trebaju osigurati djeci uvjete za stjecanje ekoloških znanja te da je pravo djece da budu ekološki informirana i obrazovana. Ekološka znanja preduvjet su ekološkog djelovanja i ponašanja djece u skladu s održivim pristupom životu, okolini i društvu.

Dijete o ekologiji treba učiti u prirodnim i svakodnevnim situacijama jer jedino na taj način može spoznati pojedine ekološke procese i područja. To znači da pedagoške ustanove, područje ekologije u svoj program trebaju uvoditi kroz materijale i aktivnosti koje su djeci bliske i koje su djeci razumljive te koje su vezane uz njihovo svakodnevno funkcioniranje. Odgojitelji trebaju pojedine ekološke teme povezivati s praksom što znači da, osim što u teorijskom smislu, djecu trebaju podučavati o nekom području, trebaju ih naučiti kako da stečeno znanje koriste u svakodnevnom životu.

Lipovac i suradnici (2017) navode da djeca najbolje uče kada se pojedino područje povezuje s njihovim svakodnevnim aktivnostima. Učenje o ekologiji može uključivati korištenje ekoloških materijala, igraćaka, namještaja od prirodnih materijala i sl., ekološko ponašanje: pravilno raspoređivanje otpada, racionalno korištenje energenata te konzumiranje zdrave hrane. Nadalje, ekološko djelovanje u predškolskoj dobi može biti povezano i sa sudjelovanjem djece u pojedinim ekološkim projektima u zajednici, primjerice, čišćenje neke javne površine kao i upoznavanje djece s pojedinim ekološkim projektima, primjerice, reciklažnim dvorištima, održivim tvornicama i dr. Sve te aktivnosti kod djece trebaju biti postepeno uvedene te se pritom treba paziti da se prethodno usvojeno znanje povezuje s novim znanjem, odnosno da dijete od jednostavnih spoznaja kreće prema sve složenijim spoznajama i da na taj način razvija svijest i logičko razmišljanje.

Isti autori naglašavaju da dijete o ekologiji treba učiti na temelju upoznavanja ekoloških problema i ekološkog djelovanja na lokalnoj razini. Tek kada se dobro upozna sa svojom lokalnom sredinom i ekologijom u njoj, može biti spremno za šire spoznavanje i razumijevanje važnosti ekološkog djelovanja suvremenog čovjeka.

5. POUČAVANJE O DRVEĆU I GRMLJU U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Poučavanje o okolini i onome što čovjeka okružuje, pa tako i poučavanje o drveću i grmlju, iznimno je važno u vrtićkoj dobi. Djecu već od najranije dobi treba poticati da iskuse raznolike načine upoznavanja prirode koja ih okružuje. U praksi to

podrazumijeva upoznavanje djece s drvećem, grmljem, cvijećem, travom, jestivim voćem i povrćem te načinom na koji ono raste. Na taj način se djeca povezuju s prirodom i njihovo iskustvo boravka u prirodi dobiva jednu novu dimenziju (Benefits of Connecting Children with Nature, 2012).

U suvremenom svijetu djeca često imaju ograničene mogućnosti za povezivanje s prirodnim okolišem te se danas navedena pojava naziva sindromom nedostatka prirode. Naime, brojni stručnjaci naglašavaju da prirodni okoliš ima pozitivne utjecaje na razvoj djece, no da je on u suvremenom društvu nedovoljno djeci dostupan.

Razlozi za to su mnogobrojni te se najčešće povezuju s promjenom životnog stila. Stoga se od odgojitelja očekuje da u svojoj radnoj okolini formiraju aktivnosti i boravak u prirodi koji će djecu upoznati sa svijetom prirode i okolišem te da na taj način kod djece pobude zanimanje za prirodu i okoliš. Upoznavanje djece s prirodom, ukazivanje na svijet u prirodi te na važnost prirode za ljude treba se odvijati postepeno te jedino na taj način djeca mogu kvalitetnije doživjeti i spoznati važnost bavljenja prirodom te ulogu prirodnog okoliša u životu svakog čovjeka.

Svakodnevni doticaj s prirodom ima pozitivan učinak na socijalno, psihičko i tjelesno zdravlje djece te ih navedene aktivnosti potiču da prirodu dožive kao živi organizam o kojem treba brinuti i koji se ne može u nedogled iskorištavati i zloupotrebjavati.

Neki od pozitivnih učinaka aktivnosti vezanih uz prirodu i prirodno okruženje su (Benefits of Connecting Children with Nature, 2012):

- Takve aktivnosti potiču razvoj cijelog bića: intelektualni, emocionalni, socijalni, duhovni i tjelesni.
- Kod djece se povećava kreativnost i sposobnost rješavanja problema. Igra u prirodi potiče i veću suradnju među djecom te je ona posebno važna za rast kapaciteta za rješavanje problema, kreativnost i intelektualni razvoj.
- Aktivnosti u prirodi poboljšavaju kognitivne sposobnosti – svakodnevni boravak djece u prirodi povećava njihovu sposobnost fokusiranja i spoznavanja.

- Usmjeravanje djece predškolske dobi na prirodu utječe i na njihovo kasnije zanimanje za prirodu, ali i za prirodne znanosti, jezike, likovnu umjetnost i sl.
- Doticaj s prirodom, također, utječe na ublažavanje simptoma poremećaja nedostatika pažnje (ADD). Naime, kontakt s prirodnim okolišem može bitno smanjiti simptome ovog poremećaja.
- Boravak u prirodi povećava tjelesnu aktivnost i spretnost kod djece predškolske dobi. Nadalje, kod navedene djece je više razvijena svijest o pravilnoj prehrani te o važnosti uspostavljanja ravnoteže u prirodi i društvu.

Većina djece boravi u vrtićima i jaslicama tijekom duljeg vremenskog perioda te je navedeno vrijeme idealno za ozelenjavanje njihove okoline dodavanjem prirodnih elemenata. Navedeni prirodni elementi imaju ključnu ulogu u zdravlju i funkcioniranju djece. Pod ozelenjavanjem vanjskih prostora za učenje i igru podrazumijeva se sadnja drveća, grmlja, višegodišnjih trajnica i jestivih biljaka koje doprinose zabavi i zdravom razvoju djece.

Vrtići s ozelenjenom vanjskom okolinom osiguravaju djeci siguran i uređen pristup zelenim površinama i prirodi. Naime, širok raspor biljnih oblika potiče djecu da dožive prirodu na brojne načine (Benefits of Connecting Children with Nature, 2012).

5.1 Važnost drveća

Jedna od bitnijih stvari zašto nam je drveće potrebno je to da ono proizvodi kisik. Među najvećim prašumama na svijetu, prašuma u Amazoni nazvana je „plućima svijeta“ upravo zbog kisika koji se tamo proizvodi. Nažalost veliki dio prašume uništen je sječom i pretvoren u pašnjake što je veliki problem u današnjem svijetu. Osim što drveće proizvodi kisik, također proizvodi i hranu. Neke životinje poput slonova i žirafa hrane se lišćem s drveća, a razne ptice i kukci piju nektar iz cvjetova koji rastu na drveću. Ako se bilo što od tih karika u lancu prekine, čovjeku će život biti jako otežan, ako ne i nemoguć. Drveće je također dom mnogim životinjama

poput vjevericama, kukcima, pticama te ovcama kojima drveće pruža zaklon od hladnoće i topline. Na taj način se smanjuje smrtnost jagnjadi zbog izloženosti hladnoće. Svako drvo je sistem za sebe i skriva na stotine kukaca, malih gmazova, ptica i sisavaca. Čak i u modernom društvu u kojem se više vjeruje farmaceutskim tvrtkama, većina svjetske populacije dobiva lijekove od drveća. Za vrućih sunčanih dana, drveće daje sjenu te nas donekle štiti od UV zraka koje probijaju kroz ozonski omotač, te je to još jedan od razloga zašto nam je drveće potrebno. Pomoću njega se također štedi energija. U mnogim zemljama uobičajeno je posaditi listopadno drveće uz stambene objekte koje ljeti štiti dom od sunca te omogućuje da se lakše zagrije zimi. Drveće smanjuje zagađenje tako što upija neke štetne tvari koje možemo pronaći u prljavim gradovima te smanjuje eroziju koja dugoročno može smanjiti plodnost tla uklanjanjem hranjivih tvari iz humusa. Na područjima gdje su velike sječe šuma, tlo ima više vode i lako je pogođeno erozijom. Drveće hrani tlo lišćem i starim grančicama te je to neizmjereno važna hrana za okolno tlo koje postaje bogatije. Velika količina lišća na površini stvara spužvasti humus koji upija padaline te je također hrana mnogim organizmima. Bitno je i za naše mentalno i fizičko zdravlje. Šetnja prirodom, na primjer kroz šumu jako je umirujuće i dobro utječe na organizam.

5.2 Okoliš vrtića i „učenje“ o prirodi

„Učenje“ o prirodi najbolje je realizirati u samoj prirodi. Navedeno znači da djecu treba upoznavati s prirodnim okolišem oko vrtića, ali i općenito u njihovom zavičaju. Dijete prirodan okoliš jednostavnije spoznaje ako ju osjetilno doživi, odnosno ako boravi u njoj. Stoga se boravak u prirodnom okolišu treba što češće realizirati i nikako se ne bi trebao svesti samo na boravak u dvorištu vrtića.

Djeci treba omogućiti da dodirnu, pomirišu, vide i čuju prirodu. Osjetilno učenje posebno je važno u vrtićkoj dobi i navedeno učenje treba aktivno uključivati u odgojno-obrazovni proces u vrtiću. Kroz osjetila djeca najbolje mogu doživjeti i razumjeti svijet oko sebe te mogu prihvatiti različite procese i događanja u prirodnom i okolišnom okruženju.

Slika 1. Osjetilno učenje u vrtiću

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Aktivnim odnosom prema prirodi, bavljenjem ekološkim temama i istraživanjem okoliša, odgojitelji mogu uvelike utjecati na razvoj pozitivnih emocija i stavova djece i njihovih roditelja o konceptu održivosti. Stoga u vrtićima treba veliku pozornost posvećivati temama i aktivnostima koje utječu na ekološki način ponašanja i življenja u vrtiću, ali i u lokalnoj zajednici.

Stoga bi se u vrtićima trebali provoditi ekološki projekti kojima je cilj upoznavanje djece s prirodom, učenje o održivom odnosu prema prirodi, učenje o onome što se u

prirodi nalazi i sl. (Komar, Čučković, Medved, 2014). Učenje o prirodi utječe na to da se dijete već u ranom djetinjstvu susreće s temama koje mogu bitno utjecati na njegov razvoj i spoznaju svijeta. Prirodan okoliš bi dijete trebalo potaknuti na promišljanje, zaključivanje i stvaranje vizije okoliša, ali i na stvaranje pozitivnog odnosa prema prirodi.

Upravo u ovom području ključnu ulogu mogu imati vrtići. Također, vrtići kroz različite projekte mogu uključiti i roditelje u aktivnosti te i na njih utjecati, odnosno potaknuti ih da se održivo ponašaju prema prirodi. Svi ti čimbenici danas su vrlo važni jer bez neodgovornog ponašanja prema prirodi upitna je dugoročna kvaliteta života ljudi.

5.3 Okoliš vrtića i poučavanje o drveću i grmlju

Poučavanje o drveću i grmlju u vrtićima treba biti planski i tematski osmišljeno. Aktivnosti koje se trebaju provoditi morale bi zadovoljiti dječju znatiželju o raznolikosti drveća i grmlja. Djeci treba omogućiti da iskustveno dožive važnost drveća i grmlja te da vlastito iskustvo aktivno koriste u svakodnevici kroz odgovorno ponašanje prema drveću i grmlju.

Pritom je važno postaviti si i određena pitanja na koja se želi odgovoriti tijekom poučavanja djece o drveću i grmlju. Neka od mogućih pitanja su:

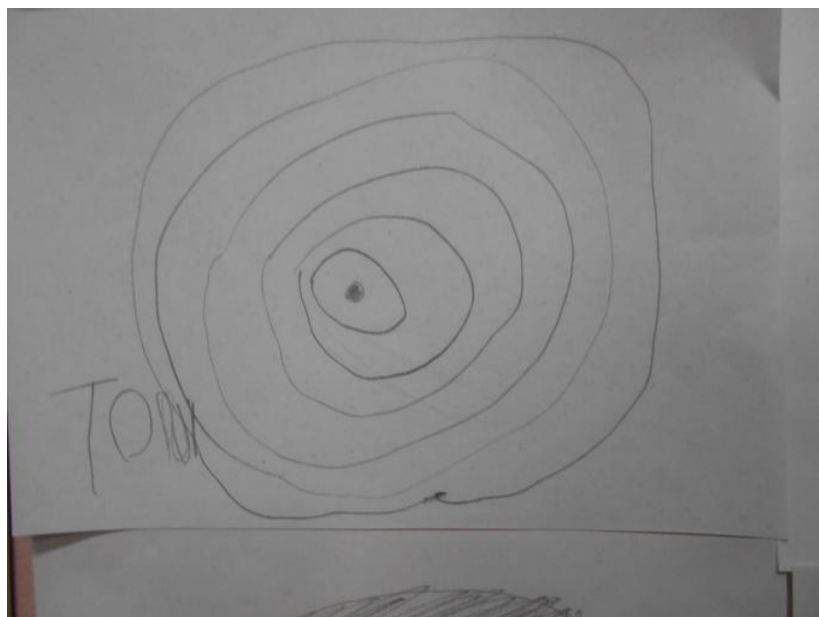
- Zašto lišće žuti i pada s drveća?
- Kako drveće pije vodu?
- Kako se drvo hrani?
- Tko živi u drveću?
- Kako se od drveća može dobiti papir?
- Što je grmlje i čemu ono služi?
- Koji su plodovi drveća, a koji grmlja?
- Koje životinje žive na drveću, a koje u grmlju?
- Koje vrste drveća postoje?
- Kako se odgovorno ponašati prema drveću i grmlju?
- Koje drveće i grmlje nas okružuje?

Djeci se na različite načine može predočiti svijet drveća i grmlja. Važno je da se koriste materijali koji djeca razumiju i koji su im zanimljivi. To mogu biti različite slike s interneta ili nastale vlastitim fotografiranjem, različite video snimke, ali i materijali iz prirode: kora drveta, žirevi, lišće, grane i sl. (Hurčak-Pavlaković, Karaman , 2013).

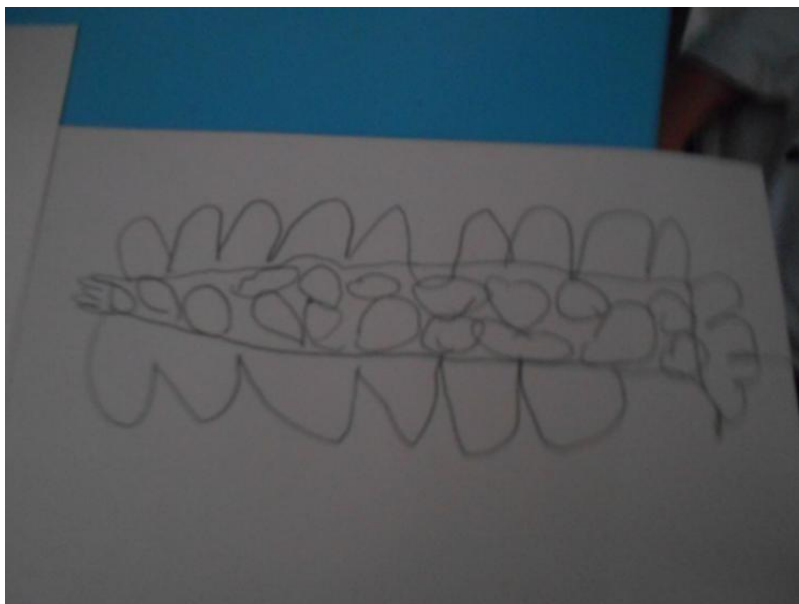
Slika 2. Promatranje godova na drvenom obliku

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Slika 3. Crtež djeteta „god“

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Slika 4. Crtež djeteta „češer“

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Svi ti materijali mogu kod djece pobuditi znatiželju i potaknuti ih na vlastito proučavanje drveća i grmlja, a brojna pitanja, ali i na jasniju sliku o važnosti drveća i prirode za ljude. Učenje o drveću i grmlju treba se odvijati spontano te treba uključiti i okolišne elemente vezane uz godišnje doba i pojavnost pojedinog drveća i grmlja u određeno godišnje doba (Hurčak-Pavlaković, Karaman, 2013).

Djecu treba potaknuti na stvaralački rad na način da im se zada zadatak da od dijelova otpalog drveća (grana, lišća, žireva i sl.) te od dijelova otpalog grmlja naprave vlastite kreacije kojima će ukasiti prostor vrtića. Također, treba ih se potaknuti da crtaju kako oni doživljavaju pojedino drvo, list, koru drveta, grm, cvjetove drveta ili grma i sl. Nadalje, zanimljivim pričama o pojedinom drveću ili grmlju kod djece može se potaknuti mašta i kreativnost, stoga se upoznavanje s drvećem i grmljem nikako ne bi trebalo svesti samo na predstavljanje tog drveća i grmlja djeci.

Slika 5. Izrada kutića prirode od otpalog granja

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

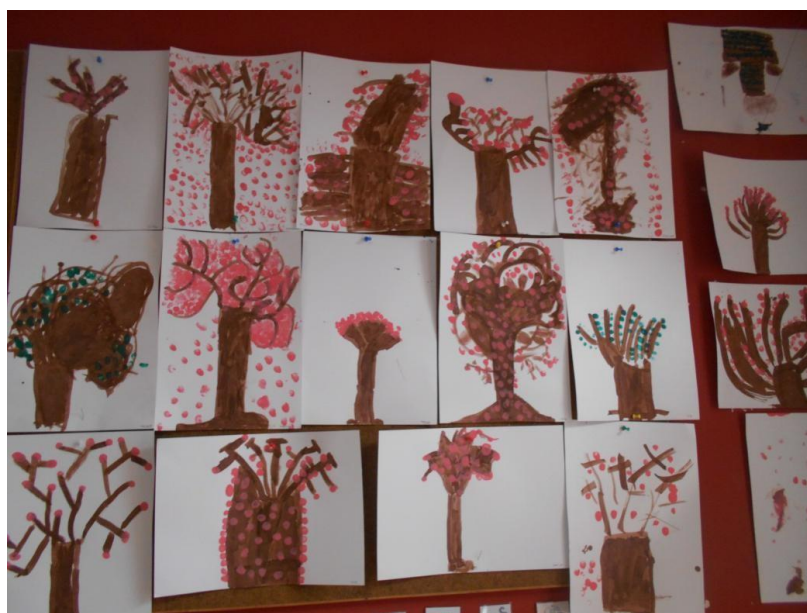
Slika 6. Kutić prirode

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

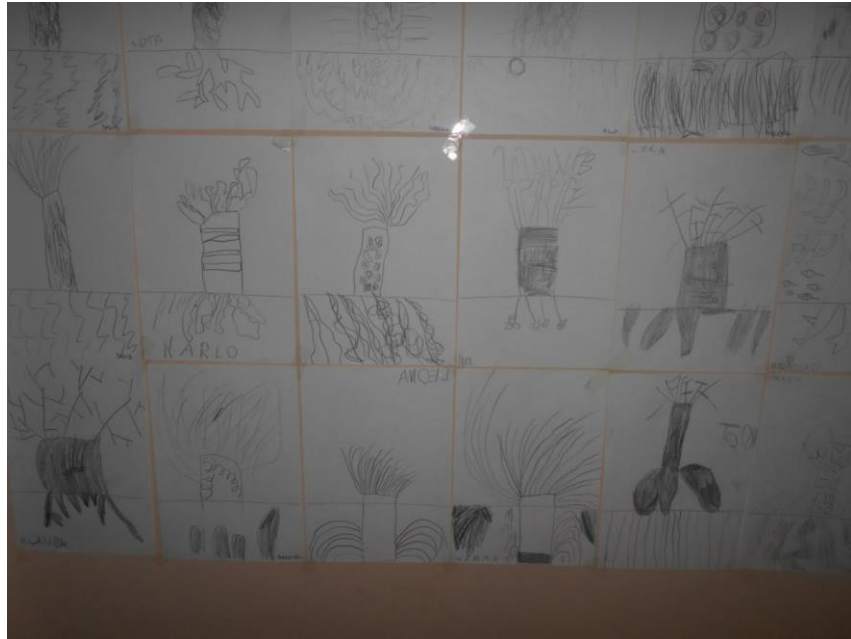
Slika 7. Izrada „stablo dobrih dijela“

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Slika 8. Crteži „stablo u proljeće“

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Slika 9. Crteži „stablo moj prijatelj“

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Također, upoznavanje u prostorima vrtića trebalo bi proširiti s upoznavanjem svijeta drveća i grmlja u okolini vrtića, u parkovima i u šumama. Na taj način djeca mogu povezati ono što su vidjela, čula i osjetila u prostoru vrtića s onim što se u prirodi stvarno i nalazi.

Djeca vole zanimljive i kreativne situacije. Stoga, svako drvo i grm treba biti popraćen nekom pričom, nekom zanimljivošću, životinjama i drugim biljkama, odnosom čovjeka prema tom drvetu ili grmu, utjecajem drveta ili grma na čovjeka, koje čovjek ima koristi od drveta ili grma i sl.

Slika 10. Kutić šume za lutkarsku predstavu

izvor : (<https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>)

Dječji vrtić Dobro Drvo pokrenuo je projekt urbanih mini visećih vrtova u suradnji sa zadrugom „Martinov plašt“. Vrtovi su potpuno prilagođeni djeci predškolskog uzrasta te pomoću njih djeca na ekološki način mogu uzgajati povrće, bobičasto voće, začinsko bilje i sl. Bilje se uzgaja u posudama uzdignutim od tla koje se mogu prilagoditi visini djeteta. Tako djeca neposrednim vlastitim iskustvom s prilagođenim lopaticama i grabljicama uče na zabavan i primjeren način. Upravo zbog dječje znatiželje, vrtovi su izgrađeni od prozirnog materijala kako bi djeci bilo vidljivo što se događa ispod površine zemlje.

Mini viseći vrtovi educiraju djecu o zdravom uzgoju i zdravoj prehrani te važnosti skrbi o svemu živome. Dijete će naučiti da ako se dobro brine o bilju, zalijeva ga i daje mu potrebnu količinu svjetlosti, ono će procvasti a ako mu ne pruža potrebne uvjete za rast, odnosno zanemaruje ga, ono će uvenuti.

Slika 11. Urbani mini viseći vrtovi

Izvor: <https://miss7mama.24sata.hr/vrtic/dijete-u-vrticu/dobro-drvo-vrtic-po-mjeri-svakog-djeteta-11513>

Slika 12. Praćenje i dokumentiranje rasta biljaka

Izvor:<https://www.facebook.com/DVDobroDrvo/photos/a.594823277301060/666266473490073>

6. PRIMARNO ISTRAŽIVANJE

Ekološke aktivnosti i materijali u predškolskoj ustanovi kod djece razvijaju pozitivan odnos prema sebi samima, ali i prema njihovoj prirodnoj i društvenoj okolini. Takve aktivnosti i materijali potiču i uče djecu da na svijet gledaju kroz prizmu održivosti i da već od malih nogu doprinose razvoju kvalitetnijeg prirodnog i društvenog okruženja. Stoga se danas sve više naglašava „učenje“ djece u predškolskim ustanovama o održivom promišljanju, a to podrazumijeva i razvijanje održivih koncepata u svakom području djelovanja predškolskih ustanova (Lipovac i sur., 2017).

6.1 Cilj istraživanja

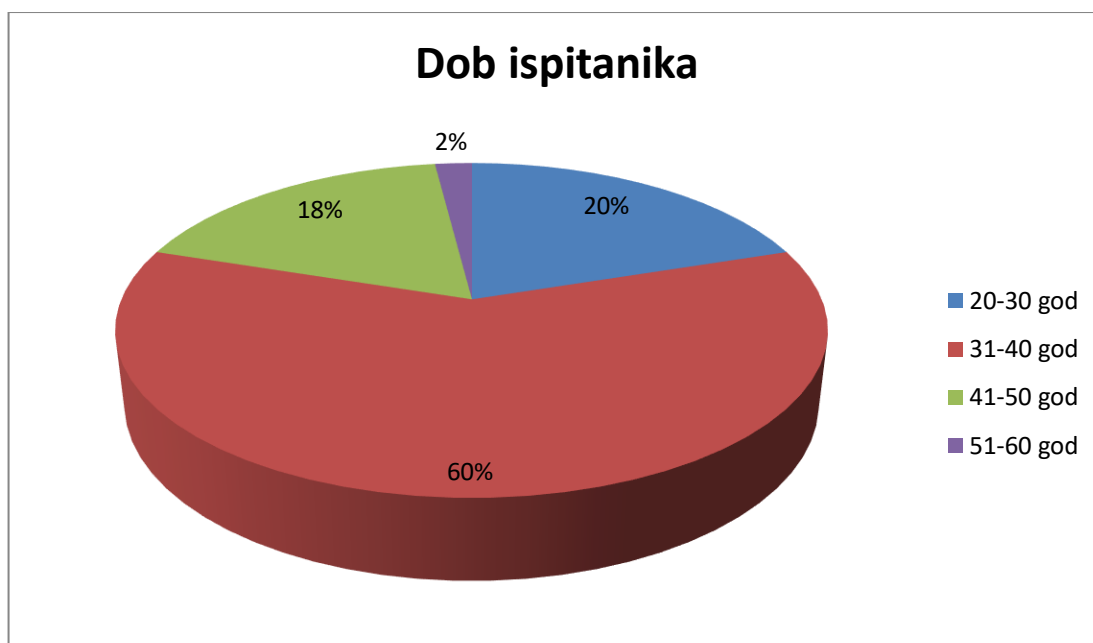
Cilj ovog istraživanja je utvrditi koliko odgojitelji u svojem svakodnevnom radu s djecom u predškolskim ustanovama razvijaju svijest o važnosti drveća i grmlja kod djece, odnosno koliko su u njihov rad uključene ekološke aktivnosti i materijali.

6.2 Rezultati istraživanja

Podaci za istraživanje prikupljeni su anonimnim anketnim upitnikom. Istraživanje se odvijalo pismenim putem te je provedeno u vrtićima u kojima sam obavljala praksu te putem poznanstva gdje mi je ravnateljica uzašla u susret i tako omogućila rezultate. To su dječji vrtić Sunčana (Sunčani trg, Sunčana kućica, Sunčana priča, Sunčana zraka, Sunčana duga), dječji vrtić Prečko (objekti; centar, Tijardovićevo, Marles), te dječji vrtić Malešnica. Pitanja u upitniku odnose se na područje vezano uz drveće i grmlje u predškolskim ustanovama te uz uključivanje ekoloških aktivnosti i materijala u svakodnevni rad s djecom.

Anketno istraživanje provedeno je u šest predškolskih ustanova u lipnju 2019. godine. Za popunjavanje anketnog upitnika trebalo je otprilike pet minuta. Uzorak ispitanika uključuje 60 slučajno odabranih odgojitelja koji rade u predškolskim ustanovama u gradu Zagrebu.

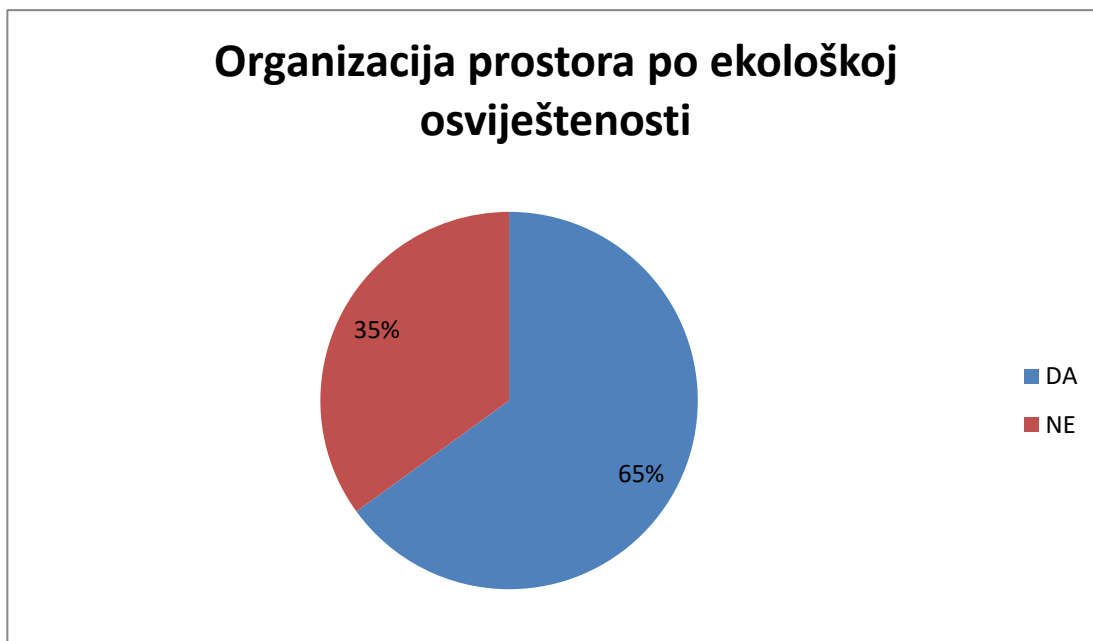
Slika u nastavku prikazuje dob ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju.

Slika 13. Dob ispitanika

Izvor: izrada autora

Kao što se vidi na gornjoj slici, sudionici u istraživanju su najviše u dobi između 31. i 40. godine. Slijedeće pitanje odnosilo se na organizaciju prostora po ekološkoj osviještenosti.

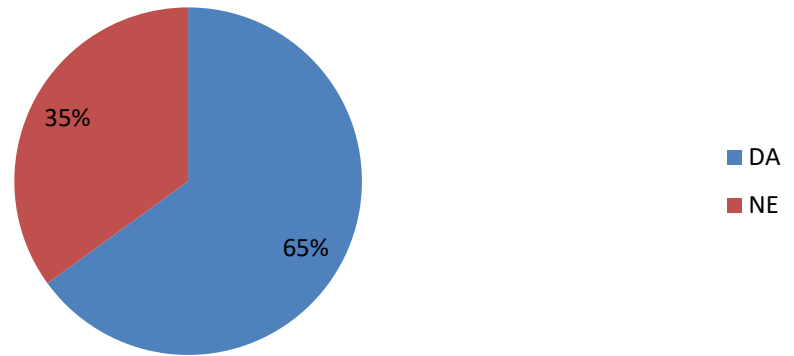

Slika 14. Organizirate li prostor vrtića po ekološkoj osviještenosti

Izvor: izrada autora

Kao što se može vidjeti na gornjoj slici, većina odgojitelja (65%) organizira prostor u vrtiću po ekološkoj osviještenosti. Odgojiteljima je postavljeno pitanje potiču li ekološko ponašanje u svakodnevnim dječjim aktivnostima, a njihovo odgovori su prikazani u nastavku.

Poticanje ekološkog ponašanja u svakodnevnim dječjim aktivnostima

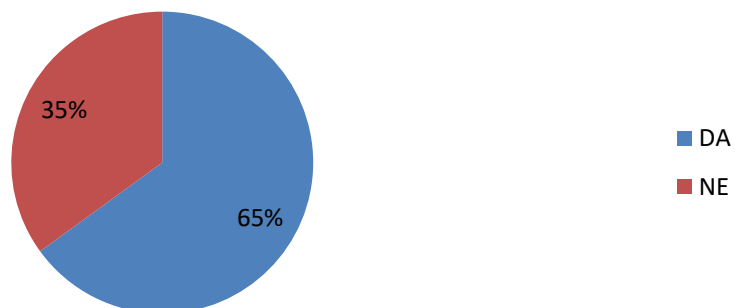

Slika 15. Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnim dječjim aktivnostima

Izvor: izrada autora

Kao što se može vidjeti iz odgovora sudionika u istraživanju, većina odgojitelja, odnosno 65% odgojitelja potiče ekološko ponašanje u svakodnevnim dječjim aktivnostima. Slika u nastavku prikazuje odgovore sudionika u istraživanju vezane uz povezivanje ekoloških pitanja sa svakodnevnim aktivnostima u vrtiću.

Povezivanje ekoloških pitanja sa svakodnevnim aktivnostima

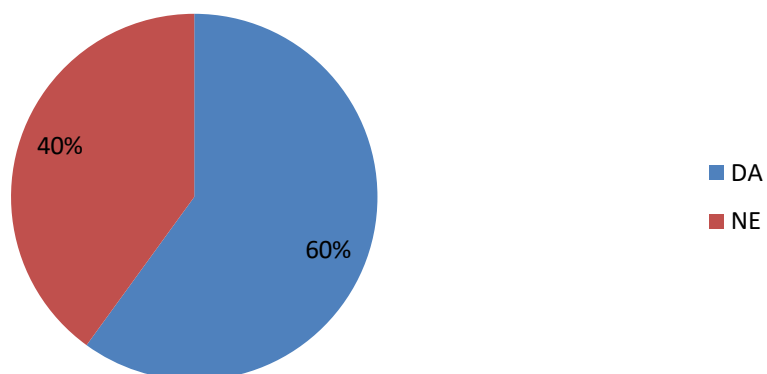

Slika 16. Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnim aktivnostima djece u vrtiću

Izvor: izrada autora

Čak, 65% ispitanika navelo je da ekološka pitanja povezuju sa svakodnevnim aktivnostima djece u vrtiću. Sljedeće pitanje se odnosilo na upoznavanje djece s drvećem i grmljem.

Upoznavanje djece s drvećem i grmljem

Slika 17. Upoznajete li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline

Izvor: izrada autora

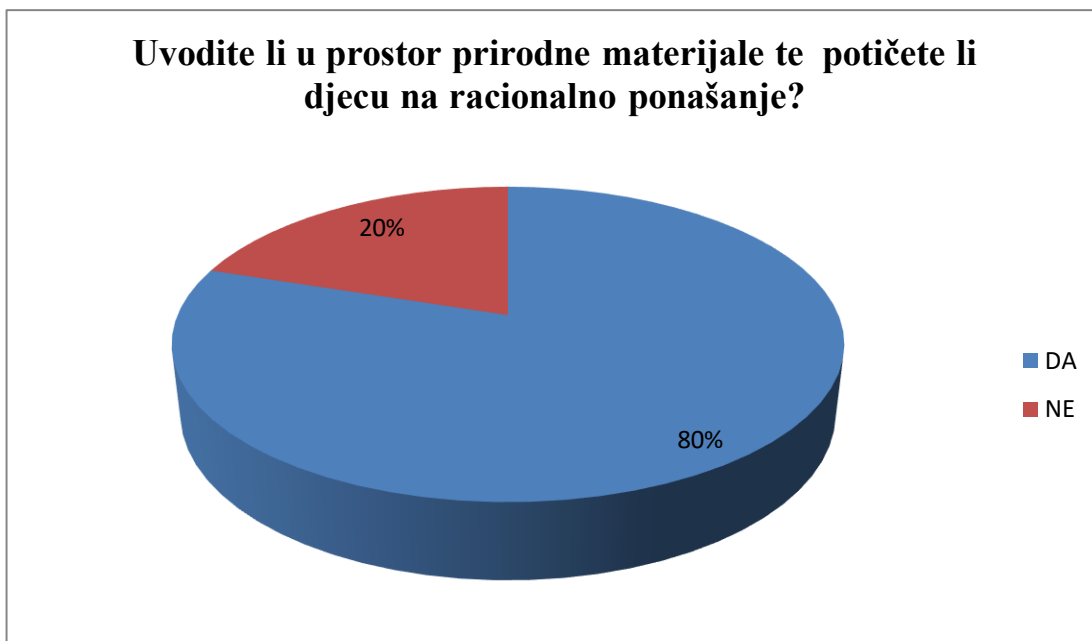
Većina ispitanika (60%) navela je da upoznaje djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline. Sljedeće pitanje se odnosilo na izražavanje kreativnosti kod djece.

Slika 18. Poticanje djece na kreativno izražavanje uvezi drveća i grmlja

Izvor: izrada autora

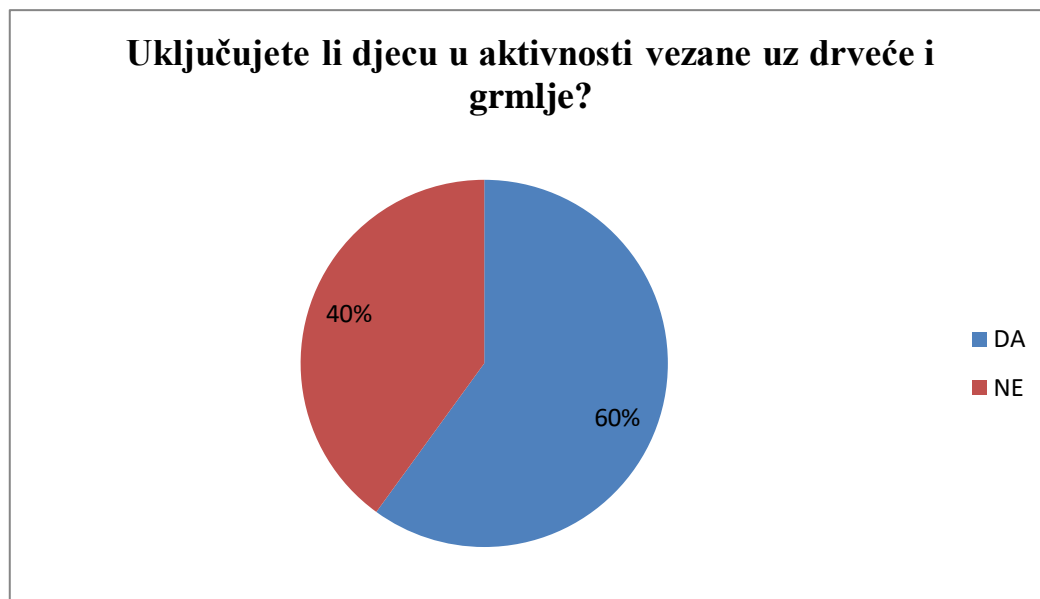
Kao što se može vidjeti na gornjoj slici, čak 40% ispitanika ne potiče djecu na kreativno izražavanje vezano za pojedina pitanja u kontekstu drveća i grmlja. Sljedeće pitanje odnosilo se na uvođenje kreativnih materijala u prostor te poticanje djece na racionalno ponašanje.

Slika 19. Uvođenje prirodnih materijala u prostor i poticanje djece na racionalno ponašanje

Izvor: izrada autora

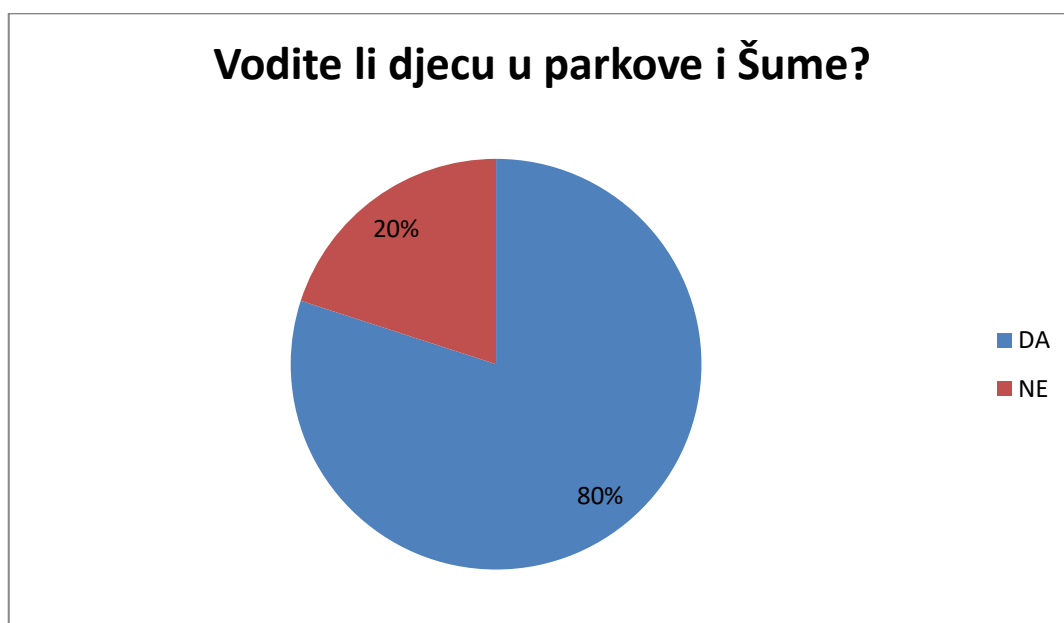
Kao što se može vidjeti na gornjoj slici, većina ispitanika uvodi prirodne materijale u prostor te potiče djecu na racionalno ponašanje. Samo 20% ispitanika je navelo da to ne radi. Sljedeće pitanje se odnosilo na uključivanje djece u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje.

Slika 20. Uključivanje djece u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje

Izvor: izrada autora

Kao što se može vidjeti na gornjoj slici, više od polovice ispitanika (60%) navelo je da uključuje djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje. Posljednje pitanje odnosilo se na vođenje djece u parkove i šume.

Slika 21. Vodite li djecu u parkove i šume

Izvor: izrada autora

Sudionici u istraživanju (80%) naveli su kako vode djecu u parkove i šume, no i dalje im naglasak nije na upoznavanju djece s drvećem i grmljem.

7. ZAKLJUČAK

Ekološka pitanja danas sve veće mjesto zauzimaju u odgoju i obrazovanju što je većinom posljedica ekspanzije neodgovornog ponašanja. Prije svega to se odnosi na neodgovorno ponašanje prema prirodi i okolišu.

Danas su ekološka pitanja iznimno važna, naročito kada je riječ o djeci predškolske dobi. Naime prepoznato je kako je djecu potrebno od najranije dobi učiti na društveno odgovorno ponašanje a ono uključuje i ekološki aspekt.

Provedeno istraživanje pokazalo je da većina odgojitelja (65%) organizira prostor po ekološkim standardima. No odgojitelji (35%) i dalje nedovoljno rade na poticanju ekološkog osvještavanja djece u svakodnevnim dječjim aktivnostima.

Također, dio odgojitelja (40%) još uvijek ne radi na upoznavanju djece s drvećem i grmljem. Takvi rezultati nisu dobri pokazatelji jer je kroz dosta istraživanja vidljivo da su djeca u predškolskoj dobi iznimno spremna upijati nova znanja te da su spremna na ekološku edukaciju. Baš poradi toga trebalo bi raditi na jačanju ekološke svijesti kod njih.

LITERATURA

1. Association for Childhood Education International (2006). *ACEI Global Guidelines Assessment: Adapted from the Global Guidelines for the Education and Care of Young Children in the 21st Century*. <https://static1.squarespace.com/static/572284eec2ea513dc4d683df/t/5ad4e38f1ae6cf65f3a77b89/1523901327738/GGAenglish.pdf>
2. *Benefits of Connecting Children with Nature: Why Naturalize Outdoor Learning Environments; The Natural Learning Initiative, North Carolina Division of Child Development and Early Education – info letak (2012)*
3. Cifrić, I. (2012). *Leksikon socijalne ekologije*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Deset razloga zašto trebamo voljeti drveće (2009). Preuzeto s <https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/deset-razloga-zasto-trebamo-voljeti-drvece-20091209>
5. Dobro Drvo – vrtić po mjeri svakog djeteta! Preuzeto s <https://miss7mama.24sata.hr/vrtic/dijete-u-vrticu/dobro-drvo-vrtic-po-mjeri-svakog-djeteta-11513>
6. Dobro Drvo koncept. Preuzeto s <https://dvdd.hr/#/hr/koncept/pristup>
7. Fien, J. 2001. Educating for a Sustainable Future. In: J. Campbell (ed.), *Creating Our Common Future: Educating for Unity and Diversity*, pp. 122-142. Oxford: UNESCO and Berghahn Books.
8. Friendly, M.; Browne, G. 2002. Early Childhood Education and Care as a Determinant of Health. http://www.phac-aspc.gc.ca/ph-sp/phdd/overview_implications/07_ecec.html
9. Hägglund, S. i Pramling Samuelsson, I. (2009). Early childhood education and learning for sustainable development and citizenship. *International Journal of Early Childhood*, 41(2): 49-63.
10. Hurčak-Pavlaković, K., Karaman, R. (2013) Kako smo se igrali i istraživali svim osjetilima – projekt Šuma, *Dječji vrtić Obitelj*, 18(72), 1-3
11. Jukić, R. (2011) Ekološko pitanje kao odgojno-obrazovna potreba, *Socijalna ekologija*, 20(3), 267-287.

12. Kiš-Novak, D., Legac, V. i Novak R. (2018). Izrada herbarija, crteža i fotoherbarija te dvojezičnost kao izazov i obilježje suvremenog učitelja/odgojitelja. U: Od glagoljaške tradicije do suvremene škole, zbornik radova (Bacalj, R. i sur.), znanstveni skup u povodu pedesete godišnjice učiteljskog studija u Zadru 21.-23.11.2013. Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, 185-203.
13. Kiš-Novak, D., Novak, V. (2019). Interactive Learning About Plants And Achievement in Learning Natural Science of The Students of Faculty of Teacher Education of The University of Zagreb (pp. 27-31). In: 13th International Balkan Education and Science Congress. Edirne, Trakia, Turkey: Trakia Univesity Faculty of Education
14. Klemenović, J. (2009). Suvremeni predškolski programi. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine.
15. Komar, S., Čučković, N., Medved, M.(2014) Od drveta do papira – od papira do drveta, Dječji vrtić Obitelj, 17(76), 1-3
16. Konig, E. i Zedler, P. (2001). Teorije znanosti o odgoju: uvod u osnove, metode i praktičnu primjenu. Zagreb: Educa.
17. Lipovac, V. i sur. (2017) Didaktičko metodički pristup razvitku ekološke svijesti djece u pripremnom predškolskom kurikulumu, Socijalna ekologija, 26(3), 137-150.
18. Maleš, D. (2011), *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu-Zavod za pedagogiju
19. Miljak, A. (2009), *Življenje djece u vrtiću – Novi pristupi u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjim vrtićima*, Zagreb: SM Naklada d.o.o.
20. Omerović, M. i drugi. (2009). Predškolska pedagogija. Tuzla: OFFSET.
21. Petrović – Sočo, B. (2009). *Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma ranog odgoja*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Odsjek za odgajateljski studij
22. Po čemu je novi vrtić Dobro Drvo tako poseban? (2014). Preuzeto s <https://www.roditelji.hr/vijesti/po-cemu-je-novi-vrtic-dobro-drvo-tako-poseban/>

23. Projekt šuma u odgojnoj skupini “Zečići”. Preuzeto s <https://www.djecji-vrtic-tintilinic.hr/novosti/33-projekt-suma-u-odgojnoj-skupini-zecici>
24. Seefeldt, C. i Barbour, N. (1994). Early childhood education: An introduction. New York: Merrill.
25. Selimović, H., Karić, E. (2011) Učenje djece predškolske dobi, *Metodički obzori*, 6(1), 145-161
26. Slunjski, E. (2008), *Dječji vrtić u zajednici koja uči - mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*, Zagreb, Spektar Media
27. Slunjski, E. (2001), *Integrirani predškolski kurikulum – rad djece na projektima*, Zagreb, Mali profesor.
28. Slunjski, E. I sur. (2014.): Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

POPIS SLIKA

Slika 1. Osjetilno učenje u vrtiću	18
Slika 2. Promatranje godova na drvenom obliku	20
Slika 3. Crtež djeteta „god“	21
Slika 4. Crtež djeteta „češer“	21
Slika 5. Izrada kutića prirode od otpalog granja	22
Slika 6. Kutić prirode	23
Slika 7. Izrada „stablo dobrih dijela“	24
Slika 8. Crteži „stablo u proljeće“	24
Slika 9. Crteži „stablo moj prijatelj“	25
Slika 10. Kutić šume za lutkarsku predstavu	26
Slika 11. Urbani mini viseći vrtovi	27
Slika 12. Praćenje i dokumentiranje rasta biljaka	28
Slika 13. Dob ispitanika.....	30
Slika 14. Organizirate li prostor vrtića po ekološkoj osviještenosti	31
Slika 15. Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnim dječjim aktivnostima	32
Slika 16. Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnim aktivnostima djece u vrtiću.....	33
Slika 17. Upoznajete li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline.....	33
Slika 18. Poticanje djece na kreativno izražavanje uvezi drveća i grmlja	34
Slika 19. Uvođenje prirodnih materijala u prostor i poticanje djece na racionalno ponašanje	35
Slika 20. Uključivanje djece u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje.....	36
Slika 21. Vodite li djecu u parkove i šume	36

PRILOZI

Prilog I. ANKETA

Poštovani odgojitelji,

Ljubazno vas molim da se uključite u naše istraživanje kojim se želi ispitati prisutnost aktivnosti i materijala vezanih uz drveće i grmlje u svakodnevnom radu odgojitelja u predškolskim ustanovama. Istraživanje se provodi anonimno.

Godina rođenja: _____

1	Organizirate li prostor po ekološkoj osviještenosti?
2	Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnim dječjim aktivnostima?
3	Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnim aktivnostima?
4	Upoznajete li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline?
5	Potičete li djecu da se kreativno izraze o pojedinim pitanjima vezanima uz drveće i grmlje?
6	Uvodite li u prostor prirodne materijale te učite li o racionalnom ponašanju?
7	Uključujete li djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje?
8	Vodite li djecu u parkove i šume?

Poštovani odgojitelji,

Ljubazno vas molim da se uključite u naše istraživanje kojim se želi ispitati prisutnost aktivnosti i materijala vezanih uz drveće i grmlje u svakodnevnom radu odgojitelja u predškolskim ustanovama. Istraživanje se provodi anonimno.

Godina rođenja: 1982

1	Organizirate li prostor po ekološkoj osviještenosti?	☒ DA / NE
2	Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnom dječjim aktivnostima?	☒ DA / NE
3	Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnim aktivnostima?	☒ DA / NE
4	Upoznajte li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline?	DA / ☒ NE
5	Potičete li djecu da se kreativno izraze o pojedinim pitanjima vezanima uz drveće i grmlje?	DA / ☒ NE
6	Uvodite li u prostor prirodne materijale te učite li o racionalnom ponašanju?	☒ DA / NE
7	Uključujete li djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje?	DA / ☒ NE
8	Vodite li djecu u parkove i šume?	☒ DA / NE

Poštovani odgojitelji,

Ljubazno vas molim da se uključite u naše istraživanje kojim se želi ispitati prisutnost aktivnosti i materijala vezanih uz drveće i grmlje u svakodnevnom radu odgojitelja u predškolskim ustanovama. Istraživanje se provodi anonimno.

Godina rođenja: 1985

1	Organizirate li prostor po ekološkoj osviještenosti?	☒ DA / NE
2	Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnom dječjim aktivnostima?	☒ DA / NE
3	Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnim aktivnostima?	☒ DA / NE
4	Upoznajte li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline?	DA / ☒ NE
5	Potičete li djecu da se kreativno izraze o pojedinim pitanjima vezanima uz drveće i grmlje?	DA / ☒ NE
6	Uvodite li u prostor prirodne materijale te učite li o racionalnom ponašanju?	DA / ☒ NE
7	Uključujete li djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje?	DA / ☒ NE
8	Vodite li djecu u parkove i šume?	☒ DA / NE

Poštovani odgojitelji,

Ljubazno vas molim da se uključite u naše istraživanje kojim se želi ispitati prisutnost aktivnosti i materijala vezanih uz drveće i grmlje u svakodnevnom radu odgojitelja u predškolskim ustanovama. Istraživanje se provodi anonimno.

Godina rođenja: 1985

1	Organizirate li prostor po ekološkoj osviještenosti?	DA / ☒ NE
2	Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnom dječjim aktivnostima?	DA / ☒ NE
3	Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnom aktivnostima?	DA / ☒ NE
4	Upoznajte li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline?	☒ DA / NE
5	Potičete li djecu da se kreativno izraze o pojedinim pitanjima vezanima uz drveće i grmlje?	☒ DA / NE
6	Uvodite li u prostor prirodne materijale te učite li o racionalnom ponašanju?	☒ DA / NE
7	Uključujete li djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje?	☒ DA / NE
8	Vodite li djecu u parkove i šume?	☒ DA / NE

Poštovani odgojitelji,

Ljubazno vas molim da se uključite u naše istraživanje kojim se želi ispitati prisutnost aktivnosti i materijala vezanih uz drveće i grmlje u svakodnevnom radu odgojitelja u predškolskim ustanovama. Istraživanje se provodi anonimno.

Godina rođenja: 1994

1	Organizirate li prostor po ekološkoj osviještenosti?	DA / ☒ NE
2	Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnom dječjim aktivnostima?	DA / ☒ NE
3	Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnom aktivnostima?	DA / ☒ NE
4	Upoznajte li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline?	DA / ☒ NE
5	Potičete li djecu da se kreativno izraze o pojedinim pitanjima vezanima uz drveće i grmlje?	DA / ☒ NE
6	Uvodite li u prostor prirodne materijale te učite li o racionalnom ponašanju?	DA / ☒ NE
7	Uključujete li djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje?	DA / ☒ NE
8	Vodite li djecu u parkove i šume?	DA / ☒ NE

Poštovani odgojitelji,

Ljubazno vas molim da se uključite u naše istraživanje kojim se želi ispitati prisutnost aktivnosti i materijala vezanih uz drveće i grmlje u svakodnevnom radu odgojitelja u predškolskim ustanovama. Istraživanje se provodi anonimno.

Godina rođenja: 1987.

1	Organizirate li prostor po ekološkoj osviještenosti?	☒ DA / ☐ NE
2	Potičete li ekološko ponašanje u svakodnevnom dječjim aktivnostima?	☒ DA / ☐ NE
3	Povezujete li ekološka pitanja sa svakodnevnom aktivnostima?	☒ DA / ☐ NE
4	Upoznajete li djecu s drvećem i grmljem iz njihove okoline?	☒ DA / ☐ NE
5	Potičete li djecu da se kreativno izraze o pojedinim pitanjima vezanima uz drveće i grmlje?	☒ DA / ☐ NE
6	Uvodite li u prostor prirodne materijale te učite li o racionalnom ponašanju?	☒ DA / ☐ NE
7	Uključujete li djecu u aktivnosti vezane uz drveće i grmlje?	☒ DA / ☐ NE
8	Vodite li djecu u parkove i šume?	☒ DA / ☐ NE

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
